KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Lausunto
10.10.2022
604/03.01.01/2022

Kaisa Mäntynen, Marko Nurmikolu, Tuulia Innala, Paavo Taipale

Stv@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta tiistai 11.10.2022 klo 10.45 / HE 196/2022 vp / asiantuntijakuuleminen

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakiehdotuksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan unionin uusi juomavesidirektiivi. Esityksellä vahvistettaisiin talousveden laadun valvonnan riskiperusteisuutta tarkentamalla mm. raakaveden, talousvettä toimittavan laitoksen veden toimitusketjun ja rakennusten vesilaitteistojen veden laatuun vaikuttavien tekijöiden riskinarviointia ja riskien hallintakeinoja. Lisäksi esityksellä ehdotetaan tarkennusta talousvettä toimittavien laitosten riskinarviointiin.

Esityksellä säädettäisiin terveydensuojelulaissa ns. ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten omistajille velvollisuus tehdä vesilaitteistoistaan riskinarviointi, jossa olisi huomioitava erityisesti Legionella-bakteerin esiintyvyys ja lyijyn pitoisuus vedessä.

Lakiehdotuksessa säädettäisiin vesihuoltolaitoksille velvoite huolehtia siitä, että laitoksen riskiperusteisesti suorittaman raakavesitarkkailun tulokset toimitetaan viranomaisjärjestelmiin. Näin tiedot saataisiin viranomaiskäyttöön, ja niitä voitaisiin julkaista verkossa direktiivin edellyttämällä tavalla. Lisäksi säädettäisiin laitoksen velvollisuudesta ilmoittaa viranomaisille raakavedestä havaitsemistaan epätavallisista muutoksista. Vesihuoltolaitokselle ehdotetaan myös säädettäväksi velvoite toimittaa pyytämättä asiakkaalle veden kulutus-, hinta- ja laatutietoja.

Kuntaliiton lausunto

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta. Kuntaliitto on myös osallistunut direktiivin täytäntöönpanon ohjausryhmään sekä alatyöryhmien työskentelyyn. Kuntaliiton ja alatyöryhmien kuntaedustajien näkemyksiä on huomioitu lakiehdotuksen valmistelussa varsin hyvin. Hallituksen esityksen kuntatalousarvioita tarkennettiin vielä lausuntokierroksen sekä Kuntaliiton kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella.

Terveydensuojelulain muutos ja tietojärjestelmiin toimitettavat tiedot

Terveydensuojelulain muutoksessa kunnille esitetään runsaasti lisätehtäviä mm. raakaveden, talousvettä toimittavan laitoksen veden toimitusketjun ja rakennusten vesilaitteistojen riskinarvioinnin myötä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan esitetyt muutokset ovat juomavesidirektiivin toimeenpanon näkökulmasta pääosin välttämättömiä. Kuntaliitto on ollut mukana mm. työryhmissä vaikuttamassa siihen, kuinka direktiivi toimeenpannaan kansalliseen lainsäädäntöön. Jotta direktiivin toimeenpano kunnissa onnistuisi, Kuntaliitto esittää lausunnossa muutamia tarkennuksia sekä muistuttaa että kunnille aiheutuvat kustannukset on korvattava täysimääräisesti.

Lakiehdotus sisältää huomattavan yksityiskohtaisia raportointivelvollisuuksia mm. kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ja vesihuoltolaitoksille. Lisäksi juomavesidirektiivin toimeenpanoon liittyy useita asetuksia, joilla säädettäisiin varsin yksityiskohtaisesti mm. tietojärjestelmään toimitettavista tiedoista. Asetusluonnokset eivät ole mukana materiaaleissa, joita käsitellään eduskunnassa. Asetusten sisältö vaikuttaa merkittävästi direktiiviin toimeenpanoon mm. kunnissa. Kuntaliitto huomauttaa, että hyvän hallinnon ja lainvalmistelun näkökulmasta asetusluonnosten sisältö tulisi olla tiedossa ja kommentoitavissa hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä.

Työryhmissä kommenteille olleiden asetusluonnosten mukaan osa tietojärjestelmään toimitettavista tiedoista eivät ole välttämättömiä juomavesidirektiivin toimeenpanon kannalta, vaan liittyvät enemmän kansallisen vesihuoltouudistuksen toimeenpanoon. Lisäksi joitakin em. tiedoista raportoidaan jo tälläkin hetkellä viranomaisten tietojärjestelmiin.

Kuntaliitto muistuttaa, että tiedonhallintalain mukaan säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen tietojen luovuttaminen tietojärjestelmien välillä tulee toteuttaa teknisten rajapintojen avulla. Samojen tietojen raportointi useaan eri järjestelmään aiheuttaa turhaa hallinnollista taakkaa niin viranomaisille kuin vesihuoltolaitoksille. Asetusvalmistelussa tulisi keskittyä juomavesidirektiivin toimeenpanon kannalta välttämättömiin tietoihin ja jo järjestelmissä olevia tietoja tulee hyödyntää rajapintojen kautta, jotta moninkertaiselta raportoinnilta vältytään.

Ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmän (VATI) ja sen rajapintojen (mm. sähköinen analyysitietojen siirtopalvelu) häiriötön toiminta on ensiarvoisen tärkeää, jotta nyt ehdotettujen tietokokonaisuuksien raportointi on ylipäätään mahdollista. VATI-järjestelmästä vastaavalle Ruokavirastolle on

varmistettava riittävät resurssit tietojärjestelmien kehitystyölle. Ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmä (VATI) vaatii vielä paljon kehitystyötä, ennen kuin se helpottaa kunnan viranomaisen työtä. Tällä hetkellä toimimattomat ja kankeat tietojärjestelmät lisäävät merkittävästi hallinnollista työtä kunnissa.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen resurssit eivät ole riittäneet edellisen talousveden riskienhallintaa koskevan lakimuutoksen toimeenpanoon (HE 124/2016 vp) koska kunnille ei korvattu lakimuutoksesta aiheutuneita kustannuksia. Aikaisempien lakimuutosten aliarvioidut kustannukset kunnille korjataan lähtökohtaisesti jälkikäteen tehtävässä kuntien ja valtion kustannustenjaon tarkistuksessa. Korjaus tulee tehdä mahdollisimman pian.

Kuntaliitto muistuttaa, että juomavesidirektiivin johdosta kunnille aiheutuvat kustannukset on korvattava täysimääräisesti. Terveydensuojelulain muutos lisää kuntien terveydensuojeluviranomaisten tehtäviä arviolta 16 htv sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisten tehtäviä noin 5 htv (vesihuoltolaitosten raakaveden riskienarviointiin osallistuminen).

Vesihuoltolain muutos

Vesihuoltolakiin ehdotetaan tehtäväksi juomavesidirektiivin tiedottamista ja tietojen toimittamista koskevat sekä riskinarvioinnin pohjalta tehtävän raakavesitarkkailun edellyttämät muutokset vesihuoltolaitoksen ja talousvettä toimittavan laitoksen tehtäviin.

Vesihuoltolain määritelmäpykälään 3 ehdotetaan uutta määritelmää vedenottopisteelle. Vesihuoltolain kontekstissa määritelmällä tarkoitettaisiin kaivoa, lähdettä tai kohtaa pintavedessä, josta otetaan vettä talousvetenä käytettäväksi tai talousveden valmistukseen. Määritelmä on tarpeen, koska muussa lainsäädännössä vastaavalla termillä tarkoitetaan eri asiaa. Kuntaliiton näkemyksen mukaan esitetty määritelmä selkeyttää tulkintaa.

Vesihuoltolain 4 §:ssä säädettäisiin myös Suomen ympäristökeskuksen, ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen uusista tehtävistä raakaveden riskienhallinnassa. Kuntaliitolla ei ole sinänsä huomautettavaa viranomaisen tehtäviin liittyviin lakimuutoksiin. Mutta Kuntaliitto huomauttaa, että lisätehtävistä aiheutuvat kustannukset tulee kompensoida kunnille täysimääräisesti.

Juomavesidirektiivin täytäntöönpanon edellyttämät muutokset ulotettaisiin myös niihin juomavesidirektiivin soveltamisalaan kuuluviin talousvettä toimittaviin laitoksiin, jotka eivät ole vesihuoltolaissa tarkoitettuja

vesihuoltolaitoksia. Tästä syystä ehdotuksessa vesihuoltolain 15 ja 16 pykälien soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi vesihuoltolaitosten lisäksi myös näihin toimijoihin. Kuntaliiton näkemyksen mukaan esitetyt muutokset ovat tässä vaiheessa juomavesidirektiivin toimeenpanon näkökulmasta välttämättömiä.

Kuntaliitto huomauttaa myös, että voimassa olevan lain 16 §:stä uudeksi 16 a §:ksi (Asiakirjojen julkisuus) siirrettyjä tiettyjä ympäristötietojen julkisuutta koskevia erityisiä tiedonsaantioikeuksia ei ole 15 ja 16 §:n muutosten tavoin laajennettu niihin laitoksiin, jotka eivät ole vesihuoltolain mukaisia vesihuoltolaitoksia, mutta joihin kuitenkin sovelletaan juomavesidirektiiviä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan tämä epäsuhta asettaa erityyppiset talousvettä toimittavat laitokset eriarvoiseen asemaan ympäristötietojen julkisuuden suhteen.

Kuntaliitto huomauttaa, että vesihuoltolain laajemman tarkistustyön on tarkoitus alkaa syksyllä 2022. Tällöin on tarkoitus palata mm. vesihuoltolaitoksen määritelmään osana laajempaa lain uudistustyötä.

Muut muutokset

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa muiden lakien muutoksiin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Kaisa Mäntynen
Ympäristöterveydenhuollon erityisasiantuntija